

שבת הראי"ה

פנינים מתורתו של הצדיק והחסיד, מרא דארעא דישראל, שר התורה ורועה ישראל
רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

פרשת
בשלח

(ט"ו בשבט)

גליון מספר 111

אורות הפרשה

עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ד' [טו, טז].

"כדתניא, "עד יעבור עמך ד'" זו ביאה ראשונה, "עד יעבור עם זו קניית" זו ביאה שניה" [ברכות ד.].

"נראה שיש יתרון מצד הסגולה הנמצאת בישראל מצד קדושת הנפשות, ויש יתרון מצד המעשים. ונראה שבביאה ראשונה שתכלית הקדושה היה או בית הראשון, היה קדושת הסגולה גדולה מאוד, שהייתה השכינה שורה בהם בגלוי וכיו"ב. ובית שני הייתה קדושת הסגולה קטנה לערך הבית הראשון, אבל היה בו קדושת המעשים גדולה, שבו היו אנשי כנסת הגדולה, ונתרבו כמה מצות דרבנן, שזהו הכול קדושת המעשים. אלא שקדושת הסגולה לא היה גדולה כ"כ כבבית ראשון. ע"כ אמרו חז"ל בפ"ק דיומא

[:טז]: "ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קיצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קיצם". פירוש, שראשונים היה החיסרון שבהם במעשים שהם מגולים, אבל בעצם כח קדושת סגולת נפשותם היו רמים מאוד, ע"כ היה התיקון נוח בהם. ואחרונים שהחיסרון בהם היה מצד מיעוט הקדושה הפנימית, וזהו "לא נתגלה עוונם", אע"פ שבגלוי היה נראה מעשיהם יותר טובים, מ"מ "לא נתגלה קיצם". כי לתקן כח הסגולה הפנימית כשמתחסר, צריך זמן יותר גדול והשתדלות יותר נשגבה. ע"כ אמר "עד יעבור עמך ד'", שמתייחסים אליך מצד עצמם וסגולתם "זהו ביאה ראשונה". "עד יעבור עם זו", שאינם כ"כ מתייחסים אליך, שהקדושה נתמעטה מצד הסגולה, ומ"מ "קניית", יש בהם קנין מצד פעולת המעשים הטובים, זהו "זו ביאה שניה" [מרן הראי"ה, 'עולת ראי' ח"א, עמ' רלן].

אורות הראי"ה

מרן הראי"ה

והגאון ר' מנחם נתן אויערבך זצ"ל בעל 'אורח נאמן' (ד')

פרק ד':

מרן הראי"ה אב"ד ירושלים

סיפרנו בשבועות הקודמים על תולדות חייו של הרמ"נ אויערבך, על קשריו עם מרן הראי"ה, ועל ספריו הרבים שיצאו לאור בעזרתו של הראי"ה.

השבוע נספר על פעלו של הרמ"נ בהכתרת הראי"ה כרבה של ירושלים וכראש הרבנים בא"י, ועל דעתו בנוגע לאלו שרצו לערער על רבנותו זו.

זיקתו לרבנות ירושלים

משרת הרבנות בירושלים הייתה קרובה לליבו של הרמ"נ באופן אישי. בימי נעוריו זכה להתגדל על ברכי סבו הגדול, רבי מאיר אויערבך, אשר כיהן כרבה של ירושלים. הרמ"נ העיד לימים כי זכה ללמוד הרבה מדרכי הנהגת הציבור כפי שראה בבית סבו [בגליון 108 סיפורנו על כך].

לאחר פטירת ר' מאיר אויערבך, התבקש בנו – ר' שלמה אויערבך (אביו של הרמ"נ) לשבת על כסא הרבנות בירושלים, והדבר נמנע ברגע האחרון בגלל פטירתו הפתאומית [ראה בספר 'ראשונים לציין הנה הינם' עמ' לו].

בחירת הראי"ה לרבה של ירושלים

לאחר פטירת הגאון ר' שמואל סלנט, נתבקש מרן הראי"ה לכהן תחתיו כרבה של ירושלים. על כתב המינוי שקיבל לידיו, חתומים כל ראשי הישיבות והמוסדות בירושלים. גם במכתב 'כתרה של תורה' שקיבל באותם

ימים, ופורסם לציבור הרחב, מופיעים חתימותיהם של כל גדולי ירושלים המבקשים ומאשרים את רבנותו של הראי"ה, ולאחריו ישנה הוספה מיוחדת שכתבו הרבנים המו"צ בירושלים, ובתוכם הרמ"נ:

"גם אנו מו"צ דעויה"ק ירושלים תובב"א מלאים עוז ושמחה לקראת ראשי עדת ד' היושבת בירושלים, אשר התעוררו עוד הפעם להכריז עליהם רבנותו של מאור עינים מאור ישראל ותפארתו הגאון האמיתי ציט"ע מרן ר' אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א שהיה הוא הגדול העומד בראש רב ואב בית דין בעו"ק ותפארתנו ירושלים תובב"א והננו גם אנו משתתפים בזה בלב מלא שמחה. יאריך ה' ימי רבנו שליט"א ויזכה לנהל עדת ד' צאן קדשים עד עמוד הכהן לאורים ותומים. הבעה"ח יום ה'נ"ל

נאם מיכל הורוויץ, נאם יעקב משה חרלפ, נאם יצחק צבי ריבלין, נאם מנחם נתן אויערבך"

[ראה צילום המכתב בספר 'לשעה ולדורות' ח"ב עמ' 66].

ממקימי הרבנות הראשית

גם בעת הקמת הרבנות הראשית, היה הרמ"נ בין הפועלים העיקריים בדבר, יחד עם גדולי ישראל נוספים [נספר המזרחי, עמ' רפו. 'אוהב ישראל בקדושה' ח"א עמ' 299].

בנו של הרמ"נ, ר' יצחק אויערבך, כיהן באותם ימים כראש ישיבת 'עץ חיים' לבחורים. אף הוא היה ממקורבי מרן הראי"ה, וזכה לעסוק בהוצאת כתביו ההלכתיים [כתבנו על כך בגליון הקודם]. בטקס הכתרת מרן הראי"ה לרב הראשי לארץ ישראל, נטל חלק גם ר' יצחק. הנה חלק קצר מתוך תיאור הטקס החגיגי:

"באמצע יום חולין נהרו המונים אל בית הכנסת של חורבת רבי

יהודה החסיד (...). היתה שורה שלמה של מברכים: בשם ישיבות 'עץ חיים' 'מאה שערים', 'תורת חיים' ו'חיי עולם', וכן הועד הכללי והועד האשכנזי.

לפני ההכתרה בבית הכנסת נערכה קבלת פנים לרבנים הראשיים בישיבת 'עץ חיים' הסמוכה ל'חורבה'. הרב יצחק אויערבך, מחכמי הישיבה, דיבר על משיחת מלכים, נשיאים וכהנים גדולים. הרב טוקצ'נסקי, מנהל הת"ת והישיבה 'עץ חיים', דיבר על החזרת עטרת הסמיכה ליושנה על ידי חכמי ארץ ישראל לפי שיטת הרמב"ם.

מכאן עבר הקהל לבית הכנסת שהיה מקושט בהדר רב וכל מגורות הכסף והבדולח שבו הבהיקו בשלל אורות. חזן, תזמורת ומקהלה הניעו זמירות" (מתוך הספר 'היציונות הדתית').

אגודת רבנים ומורי צדק

בשנת תרפ"ב נוסדה 'אגודת הרבנים מורי צדק בירושלים'. באגודה זו היו חברים כל הרבנים מורי הצדק בירושלים. בנשיאות האגודה נחלקה לשני גופים: 'ועד הנהלה' ו'ועד המועצה'. ב'ועד הנהלה' היו הגאונים: ר' צבי אשר כהנא שפירא, ר' יצחק צבי ריבלין [עליו כתבנו בגליונות 65-69], ור' יעקב אשר הלוי גריבסקי. ב'ועד המועצה' היו הגאונים: ר' מנחם נתן אויערבך, ר' יחיאל מיכל הורביץ, ר' ראובן גוטפריד, ור' יעקב משה חרל"פ. מוזכר האגודה היה ר' יוסף אליהו קירשנבויס.

מלבד היותו אחד ממנהלי ומייסדי האגודה, זכה הרמ"צ לשמש בתפקיד הבכיר ביותר – ראש האגודה. במשרה נכבדת זו שימש עד סוף ימיו. במסגרת תפקידו זה, השתתף הרמ"צ כאסיפות שונות שנערכו בבית מרן הראי"ה, ונאם באירועים מיוחדים לכבודו של הראי"ה, כמו למשל בחנוכת 'בית הרב', וכן בטקסים שנערכו ביציאתו ובחזרתו של הראי"ה ממסעו באמריקה (תרפ"ה), ובאירועים נוספים [בשכונות הבאים נספר על כך].

על חלקו הגדול של מרן הראי"ה ביסוד האגודה, נוכל ללמוד ממסמך ארוך ומעניין שקיבלנו מארכיון 'בית הרב' בירושלים. מדובר במסמך רשמי של אגודת הרבנים, וכבר מהכיתוב הרשמי והקבוע המופיע עליו, אנו יכולים ללמוד על חלקו הנכבד של מרן הראי"ה בארגון וקיום אגודה זו. בראש המכתב כתוב המשפט הבא:

"אגודת הרבנים מורי צדק בעיה"ק ירושלם ת"ו, (עומדת) תחת נשיאות כבוד הגאב"ד הרב הראשי באה"ק מרן רבי אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א."

לאחר מכן מופיע חלק מתוך מכתב תמיכה שכתב הראי"ה לאגודה. (המכתב לא פורסם ב'אגרות הראי"ה'):

"ישמח לבני בכינוס לצדיקים הרבנים הגאונים מו"צ דפעה"ק, אשר נוסדו יחד בכנסיה לשם שמים בשם אגודת רבני מורי צדק, בעיה"ק ירושלם ת"ו והשית"ת יבונן את מעשי ידינו לחזוק התורה והיראה כחפץ השית"ת ויראיו באמת, בעה"ח ט' טבת תרפ"ב פעה"ק ירושת"ו.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק".
כאמור, דברים אלו הופיעו בתוך התכנית הקבועה שע"ג המכתבים הרשמיים של האגודה.

המסמך שמתפרסם כאן לראשונה, הוא מכתב ארוך שכתבו חברי האגודה ל'ועד העיר', ובו הם מבקשים עזרה כספית לרבני העיר לקראת חג הפסח. ע"ג מכתבם, הוסיף הראי"ה בכתב ידו דברי המלצה. וז"ל המכתב:

"ב"ה יום ד' לחודש ניסן שנת תרפ"ב
כבוד האדונים הנכבדים ועד העיר ליהודי ירושלם יצ"ו

הנה באשר כי בכל עיר ועיר שאחב"ו נחתים שמה, הדרך הנהוג הוא, כי ועד העדה מחזיק ביד רבני מו"צ, בדרך רשמי, ומכש"ב בפעה"ק, אשר ידוע מצבם הרעוע, החובה להקציב תקציב חדשי בעד כאו"א מרבני המו"צ, בעד שרותם כאו"א בשכונותיו, כן גם בהשגחה על עניני הדת כמבואר במטרות האגודה, אשר עכשיו הדבר נחוץ מאד, כמובן, וכבוד מרן ראש הרבנים שליט"א הסכים עלינו ועל עבודתנו בקודש, ועל תכנית פעולות האגודה.

כן גם עתה קבלו עליהם רבני המו"צ את ההשגחה על מאפיות המצה ע"פ דרישת כבוד מרן שליט"א, והרבה טרחו בענין זה לטובת הכשרות, והיות כי מצבם רעוע מאד ובפרט קודם החג הזה, ע"כ דורשים הננו בזה להקציב ארנוע תקציב לפי שעה לעזרת החומרית עד כמה שאפשר ומרשה הכנסת ועד העדה, ובפרט ממס הכנסת המצה המוקדשת לצרכי הקהלות, ותמיכת הרבנים המשגיחים בודאו בצרכי הקהלות נחשב. בתקוה כי יתחשבו בדרישתנו הצודקת, בכל הכבוד.

הכ"ד חברי ועד הנהלה.
נאם צבי אשר כהנא שפירא, נאם יצחק צבי ריבלין, נאם יעקב אשר הלוי גריבסקי, נאם המזכיר יוסף אליהו קירשנבויס."

(חותמת 'אגודת הרבנים מורי צדק בעה"ק ירושלם תוכב"א).

כשולי המכתב הוסיף הראי"ה בכתב ידו את הדברים הבאים:

"הנני מוצא לנכון לחזק את דברי כ' הרבנים הג' מו"צ דפעה"ק ת"ו, בדבר תקציב קבוע בעדם, בתור שכירות מקופת ועד העיר, וביחוד מה שהשעה צריכה לכך שיקבלו את שכרם בעד השגחתם המעולה שהשיגו בעין פקחא, ובטרחא רבה ע"ד כשרות המצות, לפי דעתי דרך זו היא אשר תחזק את ידי הועד, ותאגד את רוב בני עה"ק הישרים בלבותם אל הארגון הצבורי, שאנו שואפים אליו בע"ה, ובבטחוני שיתאמץ כבוד הועד בכל עז למלא את דרישת מעלת הרבנים, בנוגע לשעה, ובנוגע לימים הבעל"ט, בכבוד הראוי, הנני חותם בכל חותמי ברכות ברב כבוד הק' אברהם יצחק ה"ק."

לאחר מכן מופיע משפט נוסף שנכתב ע"י האגודה:

רשימת רבני המו"צ יבואר למעלה מעל"ה וגם המזכיר טרח ויגע הרבה בענין ההשגחה והלך עם כאו"א בבתי המאפות.

הנ"ל (חותמת אגודת הרבנים).

The image shows a document from 'Agudas Rabonim More Zedek' in Jerusalem. It contains Hebrew text, a circular stamp with a portrait, and a handwritten signature. The text appears to be a formal letter or a record of a meeting, mentioning the 'Chief Rabbi A. J. Kook'.

This image shows a handwritten document in Hebrew. It features a signature and a circular stamp at the bottom. The text is written in cursive and appears to be a personal letter or a record of a conversation.

חלקים מתוך המכתב. באדיבות ארכיון 'בית הרב'

דברי האדר"ת על חתנו הראי"ה

כבר בהיותו צעיר לימים, היה נודע מרן הראי"ה בגדלותו בתורה ובמידות. חותנו, הגאון האדר"ת, שהיה מגדולי ישראל הכי חשובים בדורו, היה מעריץ מאוד את חתנו ואת כשרונותיו הגדולים יחד עם מידותיו המצוינות, ולא פעם שמענו יהודי פוניבז' מפי רבם האדר"ת שהיה אומר לפי תומו: "חתני רבי אברהם יצחק עולה עלי הרבה בגאונותו."

הוסיף לספר על כך הרמ"ז:

העצה זו לא פסקה מפי הגאון האדמו"ר גם אחרי כן, כאשר כיהן כרבה של ירושלים, וחתנו נתקבל לרב ביפו. "אוי לי! – היה מתאונן ומתאנן מתוך קירות לבו – שאני רב בירושלים וחתני ביפו, ובאמת צריך להיות בהיפוך!". ולא נתקרה דעתו בהעצתו עד שפעם אחת אמר בפני חתנו: "עדיין לא יצא טבעך בעולם – דיין שאני ובוראיך מכירים את כוחך!" [זאכרה/ עמ' מח – מט].

ערעור על רבנות ירושלים

כאן אנו מגיעים לפרשיה מצערת, אשר חשוב לבררה כראוי, לעומת העלמתה וטשטושה ע"י חוגים מסויימים.

כמו בכל עיר ועיר, נמצאו באותם ימים מתי מעט אנשים אשר ערערו על רבנות המרא דאתרא – מרן הראי"ה. למרות שכל היהדות החרדית בירושלים, על רבניה וגאונה, מוסדותיה הגדולים ובית דינה, בחרו בראי"ה לכהן כרבה של עיר הקודש, ושיעמוד בראש היהדות החרדית בארץ ישראל, – העיזו אותם אנשים להתנגד לכך, במסווה של טענות שונות ומשונות.

מלחמתם ברבני ירושלים לא ידעה גבולות, והגיעה במקרים מסויימים עד כדי ניסיונות לרצוח את מרן הראי"ה, אשר אך כנס ניצל מהם. מעשיהם הנוראים והנפשעים היו ידועים לשמצה, וזכו להוקעה מוחלטת מצד רבני העיר [ראה למשל: 'בתוך החומות' לרמ"מ פרוש זצ"ל, עמ' 330].

בשלב מסוים מצאה אותה קבוצה אמתלא נוספת להילחם ברבנות העיר: ספריו העמוקים והקדושים של מרן הראי"ה. בקטנות דעתם, הם לקחו משפטים בודדים מתוך הספר 'אורות', סירסו אותם, וטענו כי יש בהם דברי כפירה ח"ו. הם שלחו לחו"ל פשקווילים מלאי ארס ומילים גסות, נגד הראי"ה ורבני ירושלים, בחשבם שבכך יצליחו לעורר התנגדות מצד רבני הגולה לרבנותו של הראי"ה.

ברם, כמעט כל הרבנים לא נפלו בפת, ואדרבא: מחו בחריפות עצומה על החוצפה ועזות המצח לפתוח את הפה נגד תורתו של מרן הראי"ה ודרכיו בקודש [ראה 'שבת הראי"ה' גליון 92].

ואך במעשה שטן הצליחה אותה קבוצה להוליך שולל שני רבנים מזקני ירושלים – הגרי"ח זוננפלד והגרי"י דיקין זצ"ל, ולרתום אותם (במידה מסויימת) למאבק ברבנות העיר [ראה: 'יבוא שילה', לר' ישעיהו הורביץ זצ"ל, עמ' קמגן]. בדרכים מתוחכמות הצליחו גם להשיג את חתימתם על כתב התנגדות לעניינים מסויימים בתורת הראי"ה.

בכל אותה תקופת סבל וייסורים שהייתה בירושלים, היו מספר ת"ח גדולים אשר ניסו בכל כוחם להרגיע את אותה קבוצה, ולהשבית את מעשיה הקשים והמסוכנים נגד היהדות החרדית. בין המשתדלים ניתן למנות את ר' יקותיאל איסר הדס, ר' שמואל קוק (אחיו של הראי"ה), ר' אבא רקובסקי, ר' דב בער עפשטיין ועוד, כ"א בשיטתו הוא. במידה מסויימת הצליחה השתדלותם להרגיע את המצב בעניינים שונים.

גם הרמ"ז אויערבך, ועמו כל אגודת הרבנים ומו"צ, השתדלו ככל יכולתם לישר את ההדורים, כבר בימי הראשונים של המחלוקת, כפי שנראה להלן.

משלחת האדמו"רים

המלחמה התחזקה מיום ליום, והדיה הגיעו עד לגולה. בשלב מסויים הוחלט להביא לארץ משלחת רבנים גדולים, שינסו להרגיע את הרוחות. לשם כך הגיעה משלחת מיוחדת אשר כללה שלושה אדמו"רים מפורסמים: האדמו"ר מגור בעל האמרי אמת, האדמו"ר מסוקולוב והרב מבניין. ארבעה פעמים ביקרה המשלחת בירושלים, בהפרש של מספר שנים בין פעם לפעם.

אולם כל השתדלותם של האדמו"רים עלתה בתוהו, ואולי אף החריפה את המצב. אותה כנופיא לא ויתרה בקלות על מלחמתה, והמשיכה במעשיה הנוראים.

על חוסר התקווה ממשלחת האדמו"רים, והאכזבה שלאחר השתדלותם, ניתן ללמוד ממסמכים רבים. הנה מכתבו של הגאון ר' דב בער עפשטיין (בנו של בעל 'ערוך השולחן') לידידו ר' יחיאל מיכל חרל"פ, בשנת תרפ"א, בעת ביקורם הראשון של האדמו"רים:

"בעת נמצא פה הרבי מגור שליט"א, ורצונו לקרב השלום, ושאל גם אותי בזה, ואמרתיו לו כי בהתחלת הפיורוד חשבתי כי עוד יש עצה לזה, והרבה עמלתי בהבאת שלום ולקרב את הרחוקים, ומסיבת השועלים לא עלתה ביד. אך עתה, במשך שנה נתרחקו מאוד, עד כי כשאני לעצמי, אינני רואה שום פתח תקוה לשלום. חושב אני כי גם הרבי, כאשר בא כן ילך" (זבד טוב, עמ' קכג).

חברי המשלחת פעלו (לפחות בביקוריהם הראשונים) מתוך גישה והשקפה כי יש בירושלים שני צדדים צודקים אשר כל אחד טוען לכתרה של הרבנות. מצד אחד מחנהו של מרן הראי"ה (שבמקרה כל רבני העיר היו עמו...),

המתון יותר, והמקורב לציננות וכו', ומצד שני – מחנהו של הרב זוננפלד, הקנאי. מתוך השקפה זו, חשבה המשלחת ליישב את ההדורים ע"י פשרה כלשהי, אשר תוסכם ע"י שני הצדדים, ובעקבותיה ישרור השלום בעיר. ב'פסק דין' שהוציאה המשלחת לאחר ביקורה השני (בתרפ"ד) פורטו הסכמי-פשרה בתחומים שונים עליהם נסובה ה'מחלוקת'.

ואם אמנם מחו האדמו"רים כנגד מעלליהם של המתבדלים, ואף הביעו הערכה מיוחדת כלפי מרן הראי"ה, הרי שלא חשבו למחות כנגד עיקר טענת-הערעור על רבנותו של מרן הראי"ה.

שלום אמיתי או "שלום קטיע"?

אך לעצם השקפה זו על ה'מחלוקת', אשר הולידה אח"כ את ה'פשרה' בדמות 'פסק דין', לא הסכימו רבני ירושלים כלל ועיקר, ואף מחו על כך [ע"ע 'שבת הראי"ה' גיליון 92, בענין חוסר ההבנה בין האדמו"ר מגור למרן הראי"ה].

הנה דברים מתוך אחד ממכתביו של הגאון ר' יקותיאל איסר הדס זצ"ל, לר"י דיקין זצ"ל, המבחינים את המציאות האמיתית שהייתה אז:

"השערורייה הגדולה מאין דוגמתה אשר קמה ונהייתה לעינוגו, שלהקת צעירים קלי הדעת והיראה התקוממו פתאום כאיש אחר והתלבשו במעטה היראה, ובצביעות נוראה הם מתנפלים על רבני ירושלים השכם והערב בדיבות נמבזות ובעלילות שפלות (...). העיזו פניהם לכנותם (את רבני ירושלים) בשם 'חרדים מתונים' (...). באופן שהתמיינים העומדים בריחוק מקום לא יוכלו בשום אופן לצויר להם ציור נכון ממצב הדברים כמו שהוא, כי פה עומדים רבני ירושלים הנושאים בעבודת הקודש, גאונים וצדיקים שמסרו את נפשם על התורה ועל היראה, ועמהם כל הקהל החרדי הגדול, ומנגדם קבוצה קטנה של פקידים צעירים (...). והם מכנים עצמם בשם 'חרדים קצונים'."

מצב כזה לא יכול להיקרא 'מחלוקת', וממילא – לא שייכת בו כל פשרה. הבדל זה בא לידי ביטוי מפורש בביקורה השני של המשלחת בארץ, בשנת תרפ"ד. כאשר הגיעו שלושת האדמו"רים לירושלים, נערכה פגישה מיוחדת בינם ובין הרמ"ז אויערבך, ראש אגודת הרבנים. הנה תיאור הדברים כפי שהתפרסם אז בעתונות:

"ביום השלישי לפנות ערב בקרו האדמו"ר מגור והרב מבניין בלויט אחדים מחסידיהם את הרה"ג רבי מנחם אויערבך, ראש אגודת הרבנים ומורי הצדק בירושלים.

האדמו"ר בקש את הרב אויערבך שייסע לטובת השלום בין החרדים. הרב אויערבך ענה על זה, כי אגודת הרבנים בכלל והוא בפרט טרחו וטורחים הרבה על דבר השלום עוד מהתחלת הקרע, וכי הקטגוריא שצריכה להיות בין תלמידי חכמים, כפי חז"ל, בעקבתא דמשיחא, אינה נובעת בינם לבין עצמם, אלא נובעת מאלה שיש להם מהלכים בין הת"ח שבצד הרודפים, וכמו שמוצא לקרב את השלום כך מצוה שלא לעזוב חס ושלום 'שלום קטוע' אלא 'שלום שלם' (דואר היום)."

ניתן להמליץ על כך את אמרתו של מרן הראי"ה:

"למה כתוב: ת"ח 'מרבים' שלום בעולם ולא 'מגדלים' או 'מחזקים' שלום בעולם?"

משום שלכל אחד מהם יש שלום מיוחד שלו... " ('ההד', שבת תרצ"ד).

החפץ חיים:

"מרא דאתרא – הראי"ה קוק!"

לגישה זו של רבני ירושלים, כי אין מדובר פה באמת ב'מחלוקת' בין שני צדדים, היה שותף גם אחד מגדולי וצדיקי הדור – מרן החפץ חיים. הוא הביע את דעתו בפירושו לטובת הראי"ה, ומחה בחריפות נגד מתנגדיו.

בספר 'שני כוהנים גדולים' נקבצו סיפורים רבים על מערכת הקשרים המעניינת בין הראי"ה לחפץ חיים. היכרותם החלה כבר בילדותו של מרן הראי"ה, כאשר החפץ חיים התאכסן בביתם בעיירה גריווה, במסגרת נסיעותיו להפצת ספריו. ועד סוף ימיהם עמדו שני מאורי ישראל אלו באהבתם ובחיבתם.

"נפשו דאבה מאוד עליו בשומעו אודות הרדיפות (על מרן הראי"ה)", העיד על החפץ חיים חתנו הגאון ר' אהרן הכהן זצ"ל. הצדיק שכל ימיו השתדל להרבות שלום ואהבה, והתרחק מהמחלוקת כמפני אש, נשמר בכל מאודו מלשמוע את דברי הלשון הרע והמחלוקת של אותה קבוצה. כאשר ניסו לשאול אותו על אודות ספרי הרב קוק, שכביכול יש בהם 'בעיות', ענה בתוקף ובחריפות "איך וייל ניט וויסן" (אינני רוצה לדעת!).

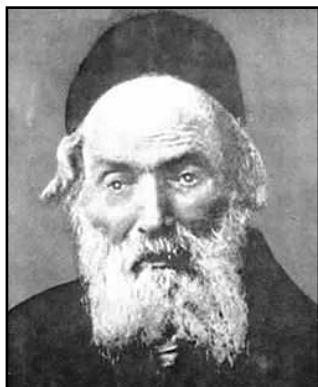
ה'חפץ חיים' והראי"ה קוק

מתוך מאמרו של הרי"צ רמון ז"ל על ה'חפץ חיים', אשר התפרסם בזמנו בעתון 'דואר היום', לרגל יום הולדתו התשעים של הח"ח. אי"ה בקרוב נביא את המאמר המלא.

"לא לחינם נמשך הרב בעל החפץ חיים, כמו רבים אחרים, גדולים וטובים, להלל את גאון ארצנו (מרן הראי"ה) עוד בילדותו על פרי רוחו הנעלה. אדם נאמן כמו הרב מרדכי, אי אפשר לו שלא ירגיש את נפש בעל המחשבה העברית הגדולה, משורר היהדות אחיו בכהונה, אשר רק בשניהם באה היהדות בדור הזה להבעתה האמתית והגדולה.

הלא פה ופה תחרד נפשך לרעיונות שונים ורגשים גדולים, שדמיון להם אתה מוצא רק אצל גדולי האומה מאז.

כמו שאתה מרגיש, למשל, בשירת מאמרו של הרב קוק, כמו "הדור" ב"עקבי הצאן", מאמר "מעט צרי" ב"אדר היקר" שירה נעלה אין קץ, כך אתה מרגיש אצל הרב מרדכי את הפשטות הגדולה של חבוב התורה, הבעה מיוחדת גדולה וחשובה, שבאה לאומדיה לפי הרגשת הזמן, והיא מקשרת אותם אל בעל "חובת הלבבות" ספרי רמח"ל וכדומה, מספרי היקר שלנו".

מרן ה'חפץ חיים' זצוק"ל

[מפי הרב שלום ולוטניק זצ"ל, לקוטי הראי"ה ח"ג עמ' 165]. הוא לא התפתה לרגע לחשוב שמדובר פה במחלוקת רצינית – אידאולוגית או ציבורית – כפי שרצו לצייר זאת המתבדלים.

ומשום שכך, חיכה ה'חפץ חיים' להזדמנות המתאימה למחות בפומבי על מעשי אותה קבוצה. ואכן, בשנת תרפ"ג, בתוך הכנסיה הגדולה של 'אגודת ישראל' שהתקיימה ביניה, הביע הח"ח את דעתו בצורה חריפה במיוחד. וכך מובא בספר הנ"ל:

"בזמן התכנסותה של 'הכנסיה הגדולה' הראשונה, ישבו בה גדולי ישראל, וביניהם בעל ה'חפץ חיים', שישב על יד שולחן הנשיאות. ואז קרה מקרה מעניין, שהביך את מנהלי הפוליטיקה של 'אגודת ישראל', ובייחוד את הצירים מארץ ישראל.

בעל ה'חפץ חיים' שישב על יד שולחן הנשיאות, בשומעו מאחד הרבנים – הרב שור מבוקרסט – דברי פגיעה במרן הרב קוק, קם ממקומו מזועזע, ואמר: "פגעו במרא דארעא דישראל!" – "מען דאף קורע זיין" ועזב מייד את הכנסיה. למרות בקשות מרובות שיחזור, ישב באכסניה שקבעו לו, וחיכה לחבריו מפולין לחזור איתם יחד לביתו. מי שרצה אפוא לראותו או לקבל את ברכתו, פנה לאכסניה, שנשמרה בשבע עיניים, ולא כל מאן דהוא היה יכול להיכנס.

[...] כאשר נכנסו אנשים והוצגו כחברי המשלחת מארץ ישראל [אותה חבורת מתבדלים] לא רצה ה'חפץ חיים' לקבל אותם ואמר: "לאלה שמעליבים את הרב קוק, מרא דארעא דישראל, איני נתן 'שלוש עליכם'! [...] לאלה שעושים מחלוקת נגד רבה של ירושלים, איני נתן 'שלוש עליכם'." [...] והוסיף ואמר: "דעו לכם שהוא קדוש וטהור, וכל הנוגע בו לא יינקח!"

מחאות אלו של ה'חפץ חיים' עוררו גלים רבים בארץ ישראל ובכל הגולה. גדולי ישראל מכל המקומות ומחוגים שונים הצטרפו למחאתו של ה'חפץ חיים', ושלחו לארץ מכתבים ארוכים בהם הביעו את כאבם על הצביעות של אותה כת מערערים. מכתביהם קובצו בספר 'המחאה העולמית' שהוכן ונערך באותם ימים, ובו הובא גם תיאור מחאתו של ה'חפץ חיים', יחד עם מחאתה של אגודת ישראל העולמית. בשבועות הבאים נספר על כך בהרחבה, עם סיפורים ומסמכים שלא פורסמו עד היום בספרים.

אורות המועד – ט"ו בשבט

אחד המוסדות החשובים בירושלים היה 'בית היתומים ציון', אשר למדו והתחנכו בו כמאתיים ילדים. ראש המוסד היה הרב בלומנטל, ונשיא המוסד היה מרן הראי"ה. ספר שלם הוקדש לסיפור תולדות מוסד יקר זה, ושמו 'אלף עולמות'. (לצערנו, בחרה עורכת הספר להשמיט את רוב המידע על קשריו של מרן הראי"ה עם המוסד, ולטשטש את מרכזיותו כנשיא המוסד). התיאור הבא (שאינו מופיע בספר הנ"ל בפרק העוסק בחגי השנה) לקוח מתוך העתון 'דואר היום', ט"ז שבט תר"פ:

"ביום הרביעי נערכה חגיגה לכבוד ט"ו בשבט בבית היתומים 'ציון'. הרב הראשי הגאון רבי קוק בקר במוסד הזה באותו יום. תלמידים אחדים מחניכי הבית נאמו מענינא דינא, והרב ענה גם הוא בדרשה על דבר ערך החג הזה לילדים, ויאמר בתוך דבריו:

כמו איש הנוטע אילן שאסור לו ליהנות מפירותיו עד אחרי עבור שלוש שנים, כן גם הילדים צריכים לשקוד על למודיהם כדי להנות מהם אחרי שיגדלו.

הרב בחן את היתומים בתנ"ך ובתלמוד והיה שבע רצון מאוד מהלמודים ומכל אשר ראה".

"מה שכתב החתם סופר בחידושיו לסוכה ד' ל"ו לפרש פלוגת ר' ישמעאל ור' שמעון בר יוחאי, דר"י דרש קרא ד"ואספת את דגנך" קאי על ארץ ישראל, שהעבודה בקרקע גוף' הוא מצוה משום ישוב א"י להוציא פירותיה הקדושים, וע"ז צוותה התורה ואספת דגנך. ובענין זורה גורן השעורים הלילה משום מצוה וכאילו תאמר לא אני תפילין מפני שאני עוסק בתורה ואפשר אפי' שאר אומניות שיש בהם ישוב העולם (כא"י) הכל בכלל מצוה אבל כשאנו מפורזים בין אומות העולם וכל שמרבה העולם ישוב מוסף חורבן בעבודת ד' מודה ר"י לרשב"י, וע"ז אנו סומכין על דנהוראי 'מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד בני אלא תורה' היינו בחו"ל, עד כאן לשונו הטהור של החתם סופר.

ודבריו הקדושים חוצכים להבות אש לחיבת ישוב ארץ הקודש, דמצינו בכמה וכמה מקומות בש"ס ופוסקים דמשום ישוב ארץ ישראל הקלו אפילו בדברים שיש בהם צד איסור מהם (מו"ק ד', ה') [מתוך מאמרו של הגאון ר' מנחם נתן אויערבך זצ"ל, בתוך: 'הדביר' תרע"ט].

אנו מודים לצוות המרכז התיעודי ב'בית הרב', על החומר שהעמידו לרשותנו ועל עזרתם הרבה

העלון יוצא לאור בסיוע 'דביר טיר' – הדוכן שלך לספרי קודש ומוסיקה יהודית. להזמנות: 077-3220338 סניפים: תחנה מרכזית י-ם. אצ"ל 60 ר"ג. איכילוב 8 פ"ת.

העלון יוצא לאור ע"י ארגון 'אור האורות' להפצת תורת הגה"צ הראי"ה קוק ז"ע"א
 שאלות ותגובות ניתן לשלוח למכתבת: רח' הרב צבי יהודה 6 דירה 3 בת-ים, או בדואר: reiyaa@gmail.com או להתקשר למספר: 0546-573-528
 ניתן לקרוא את העלון גם באתר: www.yeshiva.org.il
 ניתן לקבל את העלון במייל מדי שבוע

אור האורות